

УДК 340.1

Тарас Гарасимів

Національний університет “Львівська політехніка”,
доктор юридичних наук, професор,
заступник директора з науково-педагогічної роботи,
професор кафедри теорії права та конституціоналізму
Навчально-наукового Інституту права,
психології та інноваційної освіти
Taras.Z.Harasymiv@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4627-4774>

УЧАСТЬ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАХИСТІ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

<http://doi.org/10.23939/law2023.37.045>

© Гарасимів Т., 2023

Обґрунтовано ролі релігійних організацій у захисті екологічних прав людини, проаналізовано їх діяльність та визначено способи правового регулювання їх участі в екологічній політиці держави. Відзначено, що участь релігійних організацій у захисті екологічних прав людини слід розглядати насамперед у трьох аспектах: відображенні екологічної проблематики у соціальних доктринах (якщо такі прийняті) та інших теоретичних напрацюваннях релігійних організацій; функціонуванні в структурі релігійних організацій спеціальних інституцій, що займаються питаннями збереження довкілля; реалізації релігійними організаціями заходів з екологічної тематики.

Участь релігійних організацій у захисті екологічних прав людини полягає у реалізації основного завдання – “екологічне навернення”, складовими елементами якого має бути формування внутрішньої настанови оберігати створіння-природу, а також належне знання, як це збереження можна практично реалізувати. Засоби реалізації цього завдання полягають у такому: поширення офіційного вчення релігійних організацій щодо екології; консолідація зусиль релігійних організацій, наукових і освітянських інституцій, державних та громадських організацій при вирішенні місцевих, національних, регіональних і глобальних проблем збереження природи та забезпечення екологічної безпеки людства; консультування, організація і проведення громадських та наукових заходів, присвячених екологічним питанням; поширення у релігійних та світських ЗМІ звернень/закликів релігійних лідерів щодо екологічної проблематики; переклад відповідної літератури тощо.

Ключові слова: релігія, релігійні організації, екологізм, права людини, екологічні права людини, екологічний обов’язок, екологічна культура, довколишнє середовище, правове регулювання, екологічна політика держави.

Постановка проблеми. Діяльність неурядових організацій, зокрема і у сфері збереження природи, це один із конститутивних компонентів розвитку громадянського суспільства в Україні. Їх діяльність заслуговує уваги не тільки у контексті посилення ефективності екологічної політики

держави, а також із боку розвитку та поглиблення демократичних засад державотворчих процесів. Активна позиція неурядових організацій часто є визначальною у вирішенні екологічних проблем та одним із вагомих чинників дієвості громадянського суспільства.

Екологізм динамічно входить в усі сфери суспільно-політичної діяльності, економіки, культури, етики та релігії. Ця обставина породжує “розмаїття течій сучасного екологізму, його філософських і теоретичних засад, світоглядних орієнтирів, а також щонайширший спектр практичних проявів і форм взаємозв’язків з іншими ідеологіями та суспільно-політичною практикою” [1]. Класичним прикладом найтіснішого поєднання екологізму з іншими практиками є відображення екологічних проблем у релігійній свідомості. До того ж, формування екологізму під впливом релігійних настанов та догматично-канонічних доктрин певних релігійних організацій. Взаємини екології (екологізму) та релігійної ідеології є архаїчними, позаяк задовго до появи поняття “екологія” різні релігії вже переймалися екологічними проблемами. Практично всі релігії чи релігійні організації мають достатньо розгорнуте вчення про навколишню природу та правила ставлення до неї, послуговуються символікою із зображеннями тваринного чи рослинного світу та відповідними алегоріями. Нині проблеми, пов’язані із збереженням довкілля, екологічної безпеки, є топ-темами практично всіх релігійних організацій світу, тому необхідність їх концептуалізації обумовила актуальність цього дослідження.

Аналіз дослідження проблеми. Проблема ролі релігійних організацій у захисті екологічних прав людини є малодослідженою у правовому дискурсі. Окремі аспекти цього питання були розглянуті у наукових працях М. Біланича, С. Кияка, І. Личенко, Н. Петришин, М. Пришляка, А. Слубської, В. Чернописької, Л. Ярмол та інші. Слід констатувати, що проблема ролі релігійних організацій у захисті екологічних прав людини не була предметом окремого дослідження, а тому потребує об’єктивного аналізу.

Метою статті є обґрунтування ролі релігійних організацій у захисті екологічних прав людини, аналіз їх діяльності та визначення способів правового регулювання їх участі в екологічній політиці держави.

Виклад основного матеріалу. Екологічні права людини прийнято вважати правами “третього покоління” (колективними правами або правами солідарності), з огляду на те, що ані Загальна декларація прав людини, ані Міжнародні пакти про права не закріпили право на сприятливе довкілля серед універсальних стандартів прав людини. Права “третього покоління” – права, носіями яких є народи, нації, об’єднання індивідуумів, групи, але не окремі індивіди. Однак, як показує міжнародна договірна і судова практика, кожна окрема людина має право на сприятливе довкілля, а також низку інших прав, зокрема процесуальні екологічні права, необхідні для забезпечення гідного життя і вільного розвитку особистості.

У правовій науці виокремлюють три основних підходи щодо місця екологічних прав в загальній системі прав людини: 1) використання існуючих прав: права людини, які вже захищені міжнародними механізмами і національними конституціями, відіграють вагомий роль в захисті навколишнього середовища, з огляду на це, створення нових норм буде зайвим та контрпродуктивним. Натомість державам варто спрямувати свою діяльність на імплементацію вже існуючих стандартів; 2) перегляд існуючих прав: сучасні механізми захисту екологічних прав людини у межах існуючих стандартів прав людини недостатні без відповідних конвенційних правил тлумачення та застосування цих прав. З огляду на це, діючі стандарти повинні бути переглянуті в контексті екологічних інтересів, яких не існувало на момент виникнення цих прав людини; 3) нові права на навколишнє середовище: діючі стандарти в галузі прав людини непрямо зачіпають проблеми навколишнього середовища, їм не вистачає точності, запропоновані механізми вирішення екологічних проблем недостатньо гнучкі, тому необхідною є нова норма, що прямо стосується навколишнього середовища [1, с. 164].

Вважаємо, що створення нових норм не вирішує проблеми ефективності міжнародного права прав людини чи міжнародного права навколишнього середовища. Наразі нагальним є ефективне застосування існуючих норм з метою забезпечення універсальних стандартів прав людини та міжнародно-правових засад охорони навколишнього середовища.

У ст. 6 Орхуської конвенції встановлено мінімальні міжнародні стандарти права на участь у процесі прийняття рішень щодо видів діяльності, які можуть мати значний вплив на довкілля. Так, ч. 2 статті 9 регламентує право на доступ до правосуддя для оскарження рішень, що приймаються з участю громадськості, та будь-яких інших рішень, дій чи бездіяльності органів влади, що пов'язані з реалізацією цього права представниками громадськості. У другому абзаці цієї частини стаття 9 чітко встановлює, що будь-які належно зареєстровані, згідно з національним законодавством неурядові організації, що сприяють захисту довкілля, апіорі вважаються “зацікавленою громадськістю”, що володіє достатньою зацікавленістю в розумінні підпункту: а) частини 2 статті 9, а також такою, що може заявляти про порушення прав у розумінні підпункту; б) частини 2 статті 9 [2]. Тут варто відзначити, що Конвенція говорить не лише про громадські організації, а про будь-які неурядові організації, до яких також належать благодійні, професійні, релігійні та інші організації приватного права, до створення чи фінансування яких не має відношення центральна чи місцева влада.

Серед релігійних організацій в Україні простежується позитивна тенденція – екологічна проблематика (як у теоретичних пошуках, так і практичних діях) дедалі більше набуває популярності. Першість у цій проблемі закономірно утримує Католицька Церква, яка одна з перших серед суспільних інституцій у світі (на Другому Ватиканському Соборі) глибоко усвідомила екологічну проблему. Учительський уряд Католицької Церкви, активізуючи свої дії у сфері збереження Божого створіння – природи, постійно закликає до глибокої культурної зміни та формування нової екологічної свідомості віруючих та усього людства [4, с. 101].

У 2008 р. (документ було оприлюднено у газеті “L’Osservatore Romano”), вперше за майже півтори тисячі років, Апостольська Столиця включила забруднення навколишнього середовища, поряд із іншими “новими” гріхами, до переліку “важких (смертних) гріхів”. Таким чином, католицька Церква, зарахувала “безвідповідальне руйнування природи до однієї із найважчих категорій гріхів, а саме, до суспільних гріхів що кричать до Неба, тобто ставить його в один ряд із гріхом навмисного вбивства людини та іншими найтяжчими злочинами проти людини та суспільства”.[5].

Слід зауважити і те, що саме Католицька Церква була біля витоків всесвітнього екологічного руху. Позаяк, ще до проведення Міжнародної конференції “Human Environment” (з якої розпочався сучасний екологічний рух) у Стокгольмі (1972 р.), організованої ООН з метою визначення фундаментальних принципів, які мають регулювати права та обов’язки людей щодо довкілля, Папа Павло VI у своєму апостольському листі “Octogesima adveniens” (1971 р.) застеріг людство від руйнування природи. Ці положення були підтримані Римським синодом єпископів, який у декларації “De iustitia in mundo” застеріг людство щодо кінечності природних ресурсів, необхідних для людського життя.

Згодом Папа Іван Павло II у своїх роздумах щодо навколишнього природного середовища вперше долучив злочин проти довкілля до гріхів, прирівнявши руйнування природи до навмисного вбивства людини та інших найтяжчих проступків [6, с. 7]. Ці та інші аналогічні твердження Папи тоді не набули доктринального характеру, однак істотно вплинули на розвиток не лише католицького, але й православного богослов’я. Це частково відображено у Спільній декларації з екологічної етики, підписаній 10 червня 2002 р. Папою Іваном Павлом II та Константинопольським патріархом Варфоломієм I.

Як нами зауважувалося, екологічна проблематика у діяльності релігійних організацій набуває значної популярності. Лідерство у цьому напрямку займає Греко-Католицька Церква, але водночас у багатьох аспектах перебуває на стадії вивчення досвіду співпраці релігійних організацій та світських інституцій Західної Європи у справі збереження довкілля та налагодження екологічного менеджменту церков.

Значно меншу увагу проблемі подолання екологічної кризи в Україні та світі й відповідальності за навколишнє середовище відводять православні Церкви в Україні. Проте поступово і вони

піддаються загальним тенденціям розвитку екологічного богослов'я та менеджменту. Основним промотором розвитку екологічної діяльності є Константинопольський патріарх Варфоломій I, який упродовж багатьох років займається екологічними проблемами, зокрема за кошти благодійників спорядив біля десяти екологічних експедицій (по басейну Чорного моря, на річки Амазонку та Ніл, Гренландію та ін.) [4, с. 102].

Зокрема, Варфоломій I закликав провідні держави світу відмовитися від атомних електростанцій на користь альтернативних джерел енергії. Така заява була зроблена після аварійних зупинок низки японських АЕС після землетрусу і цунамі. “При всій повазі до науки пропонуємо замінити атомні електростанції, настільки небезпечні для людства, різними формами “зеленої” енергії, яка безпечна” [7].

На важливість активної підтримки екологічних ініціатив звертає увагу і предстоятель ПЦУ Епіфаній, зауважуючи, що “люди помиляються, коли дивляться на природу лише як споживачі, розглядають її виключно як середовище для власного проживання, бо насправді ж рослинний, тваринний та людський світ взаємопов'язані” [8]. Зрозуміло, що традиційним християнським церквам в Україні необхідно у майбутньому докласти чимало зусиль до того рівня осмислення проблем довкілля, який демонструють сьогодні європейські релігійні організації.

Щодо участі інших релігійних організацій в Україні у справі збереження природи та екологічного виховання віруючих, ми можемо лише констатувати періодичну участь їх представників у екологічних заходах, що проводяться католицькими, греко-католицькими чи православними церквами, а також світськими організаціями. Проте навіть випадкова та непостійна участь інших релігійних напрямів є надзвичайно важливою – вона розглядається нами як перший крок до їх практичних дій в екологічній сфері.

До речі, якщо така неувага до екологічних проблем в іудеїв та мусульман пояснюється загальною (можливо – позірною) незацікавленістю цих релігійних напрямів вказаною проблематикою (приміром, т. зв. “екологічні” розділи навіть відсутні у прийнятих не так давно соціальних доктринах російських іудеїв та мусульман), то певна пасивність протестантських Церков викликає подив. Адже у їх соціальних доктринах є розділи з екологічних проблем, але, на жаль, безініціативно реалізуються у практичній площині.

Зважаючи на достатньо велику традицію розгляду екологічних проблем у віровченні та практиці більшості релігійних організацій, їх участь у захисті екологічних прав людини слід розглядати насамперед у трьох аспектах: відображенні екологічної проблематики у соціальних доктринах (якщо такі прийняті) та інших теоретичних напрацюваннях релігійних організацій; функціонуванні в структурі релігійних організацій спеціальних інституцій, що займаються питаннями збереження довкілля; реалізації релігійними організаціями заходів з екологічної тематики.

Спеціальні церковні інституції в Україні, які займаються питаннями довкілля, як правило, діють у тісній взаємодії із громадськими українськими та міжнародними екологічними об'єднаннями, а також з обласними державними управліннями охорони навколишнього середовища й екологічними інспекціями. Найбільш активними в Україні є: “Комісія з екології і туризму Римокатолицької конференції єпископів України”; “Трудова спілка уповноважених з навколишнього середовища німецьких діє цезій”; “Бюро УГКЦ з питань екології” та інші.

Основним завданням цих інституцій є “екологічне навернення”, складовими елементами якого має бути формування внутрішньої настанови оберігати створіння-природу, а також належне знання, як це збереження можна практично реалізувати. Засоби реалізації цього завдання полягають у такому: поширення офіційного вчення релігійних організацій щодо екології; консолідація зусиль релігійних організацій, наукових і освітянських інституцій, державних та громадських організацій при вирішенні місцевих, національних, регіональних і глобальних проблем збереження природи та забезпечення екологічної безпеки людства; консультування, організація і проведення громадських та наукових заходів, присвячених екологічним питанням;

поширення у релігійних та світських ЗМІ звернень/закликів релігійних лідерів щодо екологічної проблематики; переклад відповідної літератури тощо [7].

Релігійними організаціями в Україні поступово відпрацьовується ідея створення Координаційного центру щодо співпраці різних релігійних організацій, а також державних структур, наукових та освітянських інституцій, громадських організацій у реалізації міжнародних та всеукраїнських ініціатив у сфері збереження природного середовища. Зокрема, на виконання рішення однієї із конференцій, що була присвячена проблемам екології, при Ужгородській Богословській Академії ім. Блаженного Теодора Ромжі, Ужгородському національному університеті і Національному авіаційному університеті була створена постійно діюча робоча група для “розробки програми співпраці світських і церковних навчальних закладів у галузі підвищення екологічної етики і культури” [9].

Слід відзначити особливу роль у захисті екологічних прав людини діяльність Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, члени якої беруть активну участь в акціях, ініціативах, конференціях та інших заходах, присвячених проблемним питанням охорони довкілля. Рада задекларувала, що “об’єднана в громадську спілку релігійна спільнота України не може стояти осторонь екологічних викликів. Зважаючи на те, що соціально-екологічні проблеми України є численними, вагомими та багатогранними, то й зусилля, спрямовані на їх вирішення, мають мати комплексний і сталий характер. Ефективна відповідь на сучасні екологічні виклики залежить від усіх учасників суспільного процесу, кожен з яких, починаючи від влади та державних природоохоронних інституцій, громадських організацій, і аж до окремих громадян, у відповідності до вимог принципів спільного блага, субсидіарності та солідарності, а також власної компетенції, має зробити свій автентичний внесок задля збереження спільного природного дому” [10].

Висновки. Нині в Україні простежується позитивна динаміка участі релігійних організацій (переважно – членів Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій) в різних екологічних ініціативах та заходах, присвячених проблемним питанням охорони довкілля. Причиною такої участі, на нашу думку, є як бажання залучити до релігійних організацій якнайбільше активних людей, так і зростання в Україні популярності ідеї збереження довколишнього середовища. Так, за статистичними даними соціологів, в Україні 60 % населення екологічну ситуацію у районі свого проживання оцінюють негативно, а 30 % вважають її критичною. Це свідчить, з одного боку, про значне занепокоєння громадян України (серед яких чимало віруючих) екологічними питаннями, а відтак дає підстави висновувати, що у подальшому релігійні організації об’єктивно активізують свою участь у всіх заходах, присвячених будь-якому аспектові збереження довкілля (забезпечення запитів віруючих). З іншого боку, така тенденція фактично визначає подальший шлях й методи місіонерської роботи більшості релігійних організацій XXI століття, які, на нашу думку, більш широко тлумачитимуть “екологічну культуру”, а “екологічне навернення” сприйматимуть як ефективну місіонерську нішу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гардашук Т. В. (2001). Сучасний екологізм: теоретичні засади та практичні імплікації // Практична філософія. № 1. С. 146–157.
2. Медведєва М. О. (2009). Право на сприятливе довкілля в контексті універсальних стандартів прав людини // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Вип. 83 (Ч. II). С. 161–165.
3. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція): міжнародний документ ООН від 25 червня 1998 р. (ратифікований Законом України від 6 липня 1999 р. № 832-XIV). URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015 (дата звернення: 20.02.2023).
4. Чернописька В., Малиш М. (2022). Роль релігійних організацій у забезпеченні права на безпечне для життя і здоров’я довкілля // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: Юридичні науки. 2022. № 1. (33). С. 99–105.
5. Ватикан вперше за півтори тисячі років переглянув список смертних гріхів. До існуючих семи гріхів були додані ще сім. URL : <https://www.unian.ua/society/101769-vatikan-osuchasniv-spisok-smertnih-grihiv.html> (дата звернення: 20.02.2023).

6. Екологічне вчення Церкви: папа Іван Павло II на тему створіння та екології. (2006) / за ред. В. Шеремети. Івано-Франківськ : ІФТА. 100 с.

7. Проблеми екології у вченні та нинішній практиці Церков та релігійних напрямів України. URL : https://risu.ua/problemi-ekologiji-u-vchenni-ta-ninishniy-praktici-cerkov-ta-religiynih-napryamiv-ukrajini_n52229 (дата звернення: 20.02.2023).

8. Послання до Дня молитви за довкілля Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Епіфанія. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2731818-pcu-molitimetsa-pro-zahist-navkolisnogoseredovisa.html> (дата звернення: 20.02.2023).

9. Церква і навколишнє середовище: європейський досвід та українські перспективи. (2007). Офіційний сайт Мукачівської греко-католицької єпархії. URL : www.mgce.uz.ua/post.php?id=27 (дата звернення: 20.02.2023).

10. Звернення з нагоди Всеукраїнського дня довкілля і 35 роковин Чорнобильської катастрофи. URL : <https://www.vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-statement-on-environment-day-in-ukraine> (дата звернення: 20.02.2023).

REFERENCES

1. Hardashuk T. V. (2001). *Suchasnyi ekolohizm: teoretychni zasady ta praktychni implikatsii*. [Modern environmentalism: theoretical foundations and practical implications]. *Praktychna filosofia*. No 1. P. 146–157 [in Ukrainian].

2. Medvedieva M. O. (2009). *Pravo na spryiatlyve dovkillia v konteksti universalnykh standartiv prav liudyny*. [The right to a favorable environment in the context of universal human rights standards]. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*. Vol. 83 (Part. II). P. 161–165 [in Ukrainian].

3. *Konventsia pro dostup do informatsii, uchast hromadskosti v protsesi pryiniattia rishen ta dostup do pravosudiva z pytan, shcho stosuutsia dovkillia (Orkhuska konventsia): mizhnarodnyi dokument OON vid 25 chervnia 1998 r.* [Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Matters Relating to the Environment (Aarhus Convention): UN international document of June 25, 1998.]. (ratyfikovanyi Zakonom Ukrainy vid 6 lyupnia 1999 r. No 832-XIV). URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015 (Accessed: 20.02.2023) [in Ukrainian].

4. Chornopyska V., Malyshev M. (2022). *Rol relihiinykh orhanizatsii u zabezpechenni prava na bezpechne dlia zhyttia i zdorovia dovkillia*. [The role of religious organizations in ensuring the right to an environment safe for life and health]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Seriya: Yurydychni nauky*. 2022. Vol 1. (33). P. 99–105 [in Ukrainian].

5. *Vatykan vpershe za pivtory tysiachi rokiv perehlianus spysok smertnykh hrihiv. Do isnuiuchykh semy hrihiv buly dodani shche sim*. [The Vatican revised the list of deadly sins for the first time in 1500 years. Seven more were added to the existing seven sins.]. URL : <https://www.unian.ua/society/101769-vatikan-osuchasniv-spisok-smertnih-grihiv.html> (Accessed: 20.02.2023) [in Ukrainian].

6. *Ekolohichne vchennia Tserkvy: papa Ivan Pavlo II na temu stvorinnia ta ekolohii*. [Ecological teaching of the Church: Pope John Paul II on creation and ecology.]. (2006) / Za red. V. Sheremety. Ivano-Frankivsk : IFTA Publ. 100 p. [in Ukrainian].

7. *Problemy ekolohii u vchenni ta nynishnii praktytsi Tserkov ta relihiinykh napryamiv Ukrainy*. [Ways of forming Christian ecological consciousness during the social service of the church]. URL : https://risu.ua/problemi-ekologiji-u-vchenni-ta-ninishniy-praktici-cerkov-ta-religiynih-napryamiv-ukrajini_n52229 (Accessed: 20.02.2023) [in Ukrainian].

8. *Poslannia do Dnia molytvy za dovkillia Blazhenniishoho Mytropolyta Kyivskoho i vsiei Ukrainy Epifaniia*. [Message for the Day of Prayer for the Environment of His Beatitude Metropolitan Epiphany of Kyiv and All Ukraine]. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2731818-pcu-molitimetsa-pro-zahist-navkolisnogoseredovisa.html> (Accessed: 20.02.2023) [in Ukrainian].

9. *Tserkva i navkolyshnie seredovyshe: yevropeyskyi dosvid ta ukrainski perspektyvy*. (2007). Church and environment: European experience and Ukrainian perspectives. *Ofitsiynyi sait Mukachivskoi hreko-katolytskoi yeparkhii*. URL : www.mgce.uz.ua/post.php?id=27 (Accessed: 20.02.2023) [in Ukrainian].

10. *Zvernennia z nahody Vseukrainskoho dnia dovkillia i 35 rokovyn Chornobylskoi katastrofy*. [Address on the occasion of the All-Ukrainian Environment Day and the 35th anniversary of the Chernobyl disaster]. URL : <https://www.vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-statement-on-environment-day-in-ukraine> (Accessed: 20.02.2023) [in Ukrainian].

Дата надходження: 17.01.2023 р.

Taras Harasymiv

Lviv Polytechnic National University,

Sc.D., Prof.,

Institute law, psychology and

innovative education

Department of Theory of Law and Constitutionalism

Taras.Z.Harasymiv@lpnu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4627-4774>

PARTICIPATION OF RELIGIOUS ORGANIZATIONS IN THE PROTECTION OF HUMAN ENVIRONMENTAL RIGHTS

The article substantiates the role of religious organizations in the protection of human environmental rights, analyzes their activities, and determines the methods of legal regulation of their participation in the environmental policy of the state. It was noted that the participation of religious organizations in the protection of environmental human rights should be considered primarily in three aspects: reflection of environmental issues in social doctrines (if adopted) and other theoretical developments of religious organizations; functioning in the structure of religious organizations of special institutions dealing with issues of environmental protection; implementation of environmental events by religious organizations.

The participation of religious organizations in the protection of human environmental rights consists in the implementation of the main task – “ecological conversion”, the constituent elements of which should be the formation of an internal instruction to protect the creature-nature, as well as proper knowledge of how this preservation can be practically implemented. The means of implementing this task are as follows: dissemination of the official teachings of religious organizations regarding ecology; consolidation of the efforts of religious organizations, scientific and educational institutions, state and public organizations in solving local, national, regional and global problems of nature conservation and ensuring the ecological safety of mankind; consulting, organizing and conducting public and scientific events dedicated to environmental issues; dissemination of appeals/appeals of religious leaders regarding environmental issues in religious and secular mass media; translation of relevant literature, etc.

Key words: religion, religious organizations, environmentalism, Human Rights, environmental human rights, environmental duty, ecological culture, environment, legal regulation, environmental policy of the state.